

ELINA SANA

Café Big Four

Kansainvälisten uutistoimistojen valta-asema feministisen standpoint-teorian näkökulmasta

Jo 1700-luvun Englannin kahvihuoneissa miehet "raivokkaassa uutishingussaan" laiminlöivät kotona odottavia naisia ja lapsia. 1900-luvun kansainvälistä uutisvälitystä hallitsevat ylikansalliset uutistoimistot — ns. Big Four — eivät myöskään ole ottaneet naisia huomioon. Naiset alkoivat vaatia pääsyä tähän nykyajan uutisten kahvihuoneeseen vasta YK:n Naisten vuosikymmenen myötä. Tämä vaatimus on kuitenkin kansainvälisen feministisen liikkeen nykyisten teoreettisten virtausten valossa vähintään monimutkainen. Varsinkin postmodernistinen ja standpoint-teoreettinen analyysi ja siitä seuraava toimintastrategia eroavat suuresti toisistaan. Artikkelissa kuvataan näitä eroja suhteessa ylikansallisen uutisvälityksen viimeaikaisiin muutoksiin.

■ Historia asettaa nykyajan ihmisen omahyväiset käsitykset juuri tämän ajan ainutlaatuisuudesta joskus hieman kynniseen valoon. Vaikka paljon muuttuu historiassa, moni asia myös pysyy. Usein juuri jokin rakenteellinen, vallankäytön järjestäytymiseen ja valtasuhteisiin liittyvä näyttää pysyvän kummallisen samanlaisena kaikessa muutoksessa. Vai onko kyse vain siitä tunnetusta väitteestä, että historian avulla voi itse asiassa perustella mitä tahansa?

Esimerkiksi nykyinen käsitys aikamme ennennäkemättömästä uutistulvasta tulee jollakin tapaa uuteen valoon kun havaitaan, että jo lähes kolmesataa vuotta sitten Englannissa kirjoitettiin huolestuneina uutisten olevan joillekin suoranaisten pakkomielle. "Raivoisa uutishinku" oli esimerkiksi vuonna 1712 julkaistun sanomalehtikirjoituksen mukaan osoittautunut "kohtalokkaaksi monille perheille", koska ahnaimmat kauppiat ja käsityöläiset "viettivät päivät pitkät kahvihuoneissa kuullakseen uutisia ja puhuakseen politiikkaa, sillä aikaa kun heidän vaimonsa ja lapsensa odottivat leipää kotona..." (Stephens 1988, 13).

Mitchell Stephensin uutisten historiaa käsittelevän kirjan sinänsä runsaista historiallisista esimerkeistä vain aniharva kuvaa *miesten ja naisten suhdetta uutisiin*. Se vallankumoukselliseksi luonnehdittu muutos, jonka tuloksena suullinen ja henkilökohtainen uutisten kerronta on korvautunut maailmanlaajuisella, 24 tuntia vuorokaudessa toimivalla uutisteollisuudella, ei näytä juurikaan muuttaneen *sukupuolten* erilaista suhdetta uutisiin. Miehet — kansainväliset uutiskauppiat ja tietoammattien käsityöläiset — ovat uutisvälityksen *sisällä* myös nykyajan "globaalin kylän" kahvihuoneessa. Sinne ei naisilla edelleenkään ole juuri asiaa. Naiset ovat — feministisen tutkimuksen ter-

mein ilmaistuna — uutisväilyksessä yhä Toisena, Ei-miehinä, poissaolevina eli uutisväilyksen *ulkopuolella*.

Feministinen tutkimus onkin viimeisten vuosikymmenien aikana — kiitos erityisesti YK:n Naisten vuosikymmenen — alkanut kysyä yhä kiivaammin uutisten kahvihuonemallin oikeutusta. Feministit ikään kuin alkoivat rynkyttää kahvihuoneen ovea. Tätä rynkytystä eritellään seuraavassa tarkemmin mm. sen havainnollistamiseksi, että eri aikoina ja eri teoriasuuntauksissa on käytetty erilaisia menetelmiä. 'Miksi ovet ei aukene meille' -valituslaulusta on pitkä metodinen matka 'karmit vaan sisään' -asenteseen. Eri vaiheissa ja eri teorioilla on tähdätty myös erilaisiin tuloksiin. Osaksi on haluttu vain päästä sisälle, miesten sekaan. Osaksi on haluttu heittää miehet kokonaan ulos ja vallata koko kahvihuone naisille — tai rakentaa naisille ikioma jonnekin muualle.

Viime vuosien kuumiin teoreettisiin keskusteluihin feministisen teorianmuodostuksen kentässä lienee tapahtunut ns. standpoint-teoreetikkojen ja toisaalta ns. postmodernien feministien välillä. Keskustelun kuluessa on esitetty myös väitteitä siitä, että feministien viime vuosikymmenien rynkytysponnistelut ovat itse asiassa olleet täysin turhia. Postmoderni feministinen teoria nimittäin asettaa vahvasti kyseenalaiseksi koko kahvihuoneen olemassaolon — kuten muunkin ns. objektiivisen todellisuuden merkittävyyden.

Ensimmäisen vaiheen feministisessä tutkimuksessa keskityttiin tasa-arvotutkimuksiin. Naiset eri puolilla maailmaa keräsivät runsaasti aineistoa naisiin yleensä ja myös uutisväilyksessä kohdistuneesta syrjinnästä. Tämä maailmanlaajuinen aineisto osoitti, että naiset nykyajan uutisväilyksessä kuvataan stereotyyppisesti tai sivuutetaan kokonaan. Naisia syrjitään tiedotusammatteihin pääsyssä, etenemisessä ja palkkauksessa. Naistutkijat osoittivat myös, että naisten uutisammatteihin pääsykään ei vielä ratkaise uutisvälityksen sukupuolisyjinnän ongelmaa, koska uutisjournalismin miehiset perussäännöt — uutiskriteerit ja uutistyön käytäntö — sosiaalistavat alalle tulevat naiset miehisten mallien toteuttajiksi.

Teoreettisena lähtökohtana tämän vaiheen tutkimuksissa oli *patriarkatin* käsite, miesvaltainen hegemonistinen yhteiskuntamuoto, jossa naiset ovat sukupuolensa takia alistettuja. Sukupuoliroolien yhteiskunnallista määräytymistä ja biologisen versus yhteiskunnallisen sukupuolen erottelua pidettiin käsitteellisesti tärkeinä. Naiseutta pidettiin universaalina, kaikkia naisia kuvaavana yleisenä ja yhdistävänä ominaisuutena. Näistä lähtökohdista tutkimusta tuotettiin mm. UNESCO:n, Pohjoismaiden Neuvoston ja pohjoismaisten radioyhtiöiden piirissä. Perusajatuksena oli saada kahvihuoneen ovi auki ja sisällä tapahtuvaan uutisointiin mukaan ainakin saman verran naisia kuin huoneessa oli miehiä.

Uutisväilyksen kahvihuonemalli

Kannattaa pysähtyä hetkeksi kuvaamaan kahvihuoneen sisäistä järjestystä. Keskellä huonetta oli iso pöytä, jonka ääressä istui neljä miestä. Näistä käytettiin yhteisnimitystä THE BIG FOUR. He eivät enää kertoneet toisilleen uutisia kuten 1700-luvulla, vaan pelasivat päivät pitkät rahasta. Rahapeli oli jo kauan aikaa sitten, viime vuosisadan

loppupuolella tullut suosituksi peliksi. Rahakasat kohosivat isossa pöydässä yhä korkeammiksi. Pienissä sivupöydissä istuvat miehet pelasivat hekin rahasta, mutta panokset olivat paljon vaatimattomampia. Pelin kieleen kuului erilaisia pelitermejä, joita pelaajat kaikissa pöydissä mutisivat: 5 W + H. Joku sivupöydässä kysyi hiljaa, mitä termit tarkoittivat ja hänelle vastattiin: normaalijournalismin säännöt, tomppeli. Isolle pöydälle oli myös kasattu erilaisia kiiltäviä, raksuttavia ja välkkyviä koneita, jotka sylkivät paperiliuskoja tai heijastivat kuvia. BIG FOUR -miehet näpräisivät niitä innokkaasti pelatessaan.

Miehet näyttivät olevan pääosin valkoisia, keskiluokkaisia ja anglo-amerikkalaisia. Sivupöydissä istui samanlaisia miehiä ja muutama tummaihoisempi mies, puku päällä, kravatti kaulassa ja melkoinen vatsakumpu vyötärönseutua kiristämässä. "Nuo ovat kansallisia uutistoimistoja", kuiskasi joku.

Nyt BIG FOUR -miehet vilkaisivat ärtyneinä ulos ikkunasta. Pihalta kuului häiritsevää meteliä. Ulkopuolelle oli kertynyt kaikenlaista rääsyistä väkeä, tummia miehiä Afrikasta, intiaanimiehiä Latinalaisesta Amerikasta ja kolhoosimiehiä Neuvostoliitosta. Joku mainitsi jotakin Uudesta Kansainvälisestä Talousjärjestyksestä ja joku toinen lisäsi: Uusi Kansainvälinen Tiedotusjärjestys. (Naisia ei ikkunasta näkynyt lainkaan, vaikka hekin pihalla yrittivät pitää ääntä.)

Pihalta huudeltiin sisään iskulauseita: tasa-arvo! demokraattisuus! BIG FOUR -miehet vastasivat: objektiivisuus! sananvapaus! Huutelu meni niin kiivaaksi, että lopulta miehet ryntäsivät toistensa kimppuun. Jonkin aikaa näin miesten kesken sitten selviteltiin välejä. Lopulta valkoiset keskiluokkaiset anglo-amerikkalaiset miehet rauhoittuivat, palasivat pöytänsä ääreen ja päättivät rauhoittaa tilanteen. He heittivät kourallisen kolikoita ikkunasta tummille miehille pihalla ja sanoivat toisilleen: Utisoikoot nuo pihalla keskenään, mitä me siitä tapellaan. Eihän ne meidän perässä pysy.

Kun puheensorina kahvihuoneessa vaimeni, joku huomasi ulkopuolella rynkyttävät naiset. Hän meni ovelle ja raotti sitä. Eräs naisista livahti sisään ja vaati saada jäädä sinne. Kun ei enempää tappelua enää haluttu, päätettiin MacBride-komission loppuraporttiin lisätä pieni kappale, jossa mainittiin jotain ympäripyöreää naisten oikeuksista tiedonvälitykseen. Sitten nainen ohjattiin pienimpään sivupöytään. Niin syntyi UNESCO:n naisten uutistoimistoverkko. Muilta naisilta ovi paukautettiin kiinni.

Näin oli käyty läpi UNESCO:n Uuden Kansainvälisen Tiedotusjärjestyksen kriisi, MacBride-komissio ja USA:n ja Englannin ero UNESCO:sta. Sitoutumattomien maiden uutispooli oli syntynyt ja kehitysmaiden tiedotusteknologiaa avustettu. Lopputuloksena vielä sovittiin, että laaditaan UNESCO:n piirissä journalismin eettiset normit.

Eräässä sivupöydässä istunut mies meni sisälle päästetyn naisen pöytään ja alkoi keskustella tämän kanssa matalalla äänellä. Hän antoi naiselle oman koneensa lainaksi. Sitten hän meni ikkunan luo ja alkoi huudella jotain tummien miesten joukkoon. Keskipöydän miehet vilkaisivat häntä epäluuloisesti, mutta kun rahaakaan ei miehen pöydällä näyttänyt juuri olevan, antoivat hänen jatkaa. InterPress Service oli aina ollut hieman outo lintu tässä joukossa. Nyt se varmaan yritti iskeä naista ja kaveerata köyhien kanssa.

Samaan aikaan pihan puolella

Sillä aikaa naisten joukko ulkona hajaantui. Syntyi feministisen tutkimuksen kriittinen vaihe ja naiskulttuurin tutkimuksen vaihe. Osa naisista sanoi, että he eivät enää oikeastaan haluakaan kahvihuoneeseen sisälle. Me pysymme omassa joukossamme, ei mitään miesten malleja, he sanoivat. Itse asiassa me voisimme ryhtyä rakentamaan omaa kahvihuonettamme. Toiset naiset siitä suuttuivat ja sanoivat: Mutta nuo tuolla sisällä, miksi me emme pääse sinne? Eräs nainen, ilmeisen tummaihoinen, sanoi: Minulla ei ole mitään yhteistä teidän kanssanne, te kuulutte samaan valkoiseen keskiluokkaan kuin nuo miehet tuolla sisällä. Minä liityn omieni joukkoon. Ja hän käveli tummien miesten luo. Syntyi kova puheensorina, naiset neuvottelivat, osa rynkytti taas kahvihuoneen ovea. Tummat miehet neuvottelivat myös, osa alkoi rynkyttää ovea naisten apuna, mutta silloin taas osa naisista suuttui ja sanoi: Me ei huolitita miehiä mukaan, tämä on naisten oma juttu! Osa naisista kyllästyi koko puuhaan ja käveli pois.

Silloin nousi naisten joukosta muutama ja julisti keksineensä ratkaisun: Mitään kahvihuonetta ei oikeastaan olekaan! Jos joku sen sijaan *puhuu* kahvihuoneesta, se tulee olemassaolevaksi ja sitä pitää analysoida *kielessä*. Mutta *relativismin* hengessä: kukin voi tarkoittaa sillä ihan mitä haluaa. Kukaan ei ole sen enempää oikeassa kuin joku toinen. Mitään riitaa ei siis tule eikä mihinkään tarvitse enää uskoa. Nämä naiset ottivat kyltin, tekstasivat siihen POSTMODERNISMI ja istahtivat alas kuuntelemaan tarkkaavaisesti toistensa kieltä.

Tämän kuuli sattumalta eräs BIG FOUR -pöydän miehistä ja ilahtui suuresti: Hei, nyt löytyi hyvä argumentti. Sen markkinointiin kannattaa satsata! Me saadaan täällä pelata rauhassa sillä aikaa kun nuo postmodernistit pilkkoo toistensa lauseita ulkona.

Ulkona tapahtui muutakin. Kaikki kolhoosimiehet olivat äkkiä kokonaan kadonneet. Jäljellä oli edelleen mustia miehiä ja intiaanimiehiä, mutta yhä hiljaisempina, joskus suorastaan näлкиintyneinä. Naisten joukossa yhä useampi oli istunut maahan ja ryhtynyt analysoimaan toistensa kieltä. Kun jotkut naiset yrittivät saada toisia naisia taas rynkyttämään kahvihuoneen ovea, heitä kysyttiin: Mitä ovea? Oletko varma, että se on olemassa?

Silloin eräs nainen suuttui ja piti puheen postmodernin kyltin alla istujille. Hän sanoi: "Hei kulkaas nyt. Meille, jotka haluamme ymmärtää maailmaa jotta voisimme muuttaa sitä, nuo postmodernistit eivät anna mitään. Me, jotka emme ole osallisia hallitsevan luokan rodusta, luokasta tai sukupuolesta, emmekä osa maailmaa hallitsevasta vähemmistöstä — kuten nuo tuolla kahvihuonessaa — me haluamme tietää miten maailma toimii. Miksi meitä järjestelmällisesti syrjitään ja meidät suljetaan ulkopuolelle? Mitä pitää muuttaa jotta saamme oikeudenmukaisemman maailman? Miksi juuri nyt, kun monet meistä vaiennetuista ovat alkaneet vaatia oikeutta nimetä itsensä joksikin, ei vain marginaalisiksi Toiseksi, oikeutta toimia subjekteina eikä vain objekteina, miksi juuri nyt nuo postmodernistit alkavat väittää, että subjektiivisuus onkin ongelmalista? Juuri kun me olemme oppineet muotoilemaan omia teorioitamme maailmasta, nuo postmodernistit alkavat epäillä, voiko teorioita lainkaan muotoilla? Juuri kun me puhumme muutoksista, joita haluamme, koko kehityksen käsite ja järjestelmällisen järkipäisen toiminnan ajatus asetetaan kyseenalaiseksi? Onhan se hienoa että keskustellaan, mutta pelkkä keskustelu ei riitä. Nuo postmodernistit kysyvät, tiesimmekö

koskaan, miten maailma toimii. He itse ehkä eivät ole koskaan sitä tietäneetkään. Mutta meidän täytyy, meidän alistettujen, saada tietoa maailman valtarakenteesta. Me olemme täällä muuttaaksemme maailmaa, emme määritelläksemme itseämme loputomiin tai tulkitaksemme maailmaa yhä uusin termein." Sitten nainen otti kyltin ja kirjoitti siihen STANDPOINT (ja alle Nancy Hartsock). (Hartsock 1990, 159-170).

Musta nainen, joka oli mennyt mustien miesten joukkoon, huusi: "Hyvä! Tuotahan me olemme aina sanoneet!" ja hän liittyi takaisin naisten joukkoon. Sisällä kahvihuoneen suuressa pöydässä pelaavat miehet olivat pysähtyneet kuuntelemaan naisen puhetta. Kun hän lopetti, he pitivät pikakokouksen ja alkoivat sitten kiivaasti naputella koneitaan. "Lisää kovia uutisia, lisää sirpaletietoja, lisää kylmää objektiivisuutta" singahteli käskyjä koneiden välityksellä. Miehet katselivat ikkunasta kun naiset ryhtyivät keräämään ulkona nimilistoja, joissa vaadittiin tukea YK:n järjestelmänlaajuiselle Naiset Kehityksessä 1990-luvulla -ohjelmalle. Miehet naputtivat koneisiinsa uusia käskyjä: "Lisää Kauniita ja Rohkeita", "Lisää sensaatioita", "Lisää prisessa Dianaa" luki liuskoissa, joita singottiin maailmalle.

UPI:a heikottaa — uusi peli alkaa

Yhtä BIG FOUR -miestä alkoi äkkiä heikottaa, sen nimi oli UPI ja se meni lattialle vähän lepäämään. Toinen BIG FOUR -mies — sen nimi oli Reuters — otti tyynesti osan UPI:n rahoista ja kasasi ne eteensä. Sivupöydästä siirtyi eräs toinen mies, joka näytti hieman meksikolaiselta, isoon pöytään ja keräsi eteensä loput UPI:n rahoista. Muut pöydässäolijat jatkoivat peliään.

Mutta sitten Reuters sanoi AP:lle: "Tää on tylsää tää 5W+H-peli. Tästä ei saa edes tarpeeksi rahaa. Aloitetaan uusi peli, sen nimeksi voidaan laittaa vaikka pörssi-peli. Siihen pitää hankkia paljon uusia koneita ja sen säännöt on tällaiset: bank data, economic news, elite clients." AP nyökkäsi innokkaasti. Miehet pauskasivat kättä ja alkoivat pelata uutta peliä. Rahakasat heidän edessään kasvoivat silmissä.

Sen näki standpoint-nainen, joka oli kiivennyt ikkunalle kurkkimaan sisään huoneeseen. Hän raportoi ulkonaoleville naisille: "Nyt ne pelaa uutta peliä, nyt ne ei enää välitä vanhasta pelistä! Ne sanoo, että vanha peli joutaa meille ja noille ryysyläisille. Niillä on uudet koneetkin ja ne heitti entiset sivupöytiin! Epäreilua, nyt me ei taaskaan tiedetä, mitä pitäisi tehdä!" Nainen kompastui juostessaan kirjaan, joka lojui maassa. Hän nosti sen ja luki:

Uutiset ovat pääasiassa historian tuotetta. Ja uutisten historia 1800-luvulta lähtien on ollut 'ihmisille'-ajatuksen muuttamista 'markkinoille'-ajatuksiksi. Siksi uutisten tuottaminen paljolti muistuttaa tavaroiden tuottamista. (Hartley 1982, 130)

Nainen heitti kirjan menemään mutta kompastui samassa toiseen kirjaan, joka oli auki seuraavanlaiselta kohdalta:

"Kun mitään mielipiteitä ei pidetä varmoina", kirjoitti Alexis de Tocqueville puoli-toista vuosisataa sitten, "ihmiset tarrautuvat pelkkiin vaistoihin ja oman asemansa materiaaliin etuihin, jotka luonnollisestikin ovat käsitettävämpiä, selvempiä ja pysyvämpiä kuin mitkään mielipiteet maailmassa." — Eikö tämä ole meidän tilanteemme nyt kun läntisessä maailmassa ainoaksi päämääräksi näyttäytyy rahan

kerääminen ja kaikki poliittiset ideologiat ovat murentuneet talouselämän ylläpidon teknisiksi kysymyksiksi? Onko kyseessä vain pysähtynyt hetki vallankumouksen vuosisatojen ja vapautusten vuosikymmenten jälkeen — vai olemmeko todistamassa uuden aikakauden syntyä, informaation aikakautta, jossa uutistuotanto — ryhmämielen ajatusvirta — on laajennettu sellaisiin mittoihin, etteivät yksilöt kykene enää keskittymään mihinkään muuhun? (Stephens 1988, 298)

Standpoint-nainen luki kirjan kohdan hitaasti uudelleen ja sanoi sitten: "Tässä on jotain, mitä me ei ollakaan vielä tarpeeksi mietitty." Sitten hän istuutui maahan, vilkaisi kahvihuoneen suuntaan ja alkoi lukea kirjaa ääneen ympärillä kuunteleville naisille.

Kirjallisuus

HARTLEY, John. *Understanding News*. New York 1982.

HARTSOCK, Nancy. *Foucault on Power: A Theory for Women?* Teoksessa: NICHOLSON, Linda J. (ed.). *Feminism/Postmodernism*. New York — London 1990.

STEPHENS, Mitchell. *A History of News: from Drum to the Satellite*. Penguin Books 1988.